

Wychodzi w każdy Czwartek.

Redakcja przy ulicy Niecałej, 12.

Ekspedycja i Skład Główny w Księgarni
Gebethnera i Wolffa, Krakowskie-Przed-
mieście, 415.

Merkury:	rocz.	półr.	kwart.
w Warszawie	rub. 4	2	1
z przesyłką pocztą	„ 5, ³⁰	2, ⁶⁰	1, ³⁰
Ekonomista i Merkury:			
w Warszawie	8	4	2
z przesyłką pocztą	10	5	2, ³⁰

Cena ogłoszeń: od wiersza lub za jego miejsce
po kop. 5, albo $\frac{1}{2}$ kop. za 5 liter.

MERKURY,

do datek tygodniowy do Ekonomisty.

TYDZIEŃ FINANSOWY

Depesza z Bordeaux doniosła o zebraniu się tam w dniu oznaczonym, t. j. 12 b. m., Zgromadzenia Narodowego. Pomimo że obecnych było tylko 300 deputowanych, a Zgromadzenie w pełnym komplecie liczyć ich powinno 750, na wniosek prezydującego postanowiono natychmiastowe ukonstytuowanie się. Z 30 departamentów, między temi z departamentu Sekwany, rezultat wyborów nie był jeszcze wiadomy. Alzacja i Lotaryngja wysyłają także deputowanych, co wszakże nie przesądza bynajmniej kwestji ustępstw teritorialnych. Zapewne w ciągu paru dni zbierze się reszta reprezentantów kraju, a przynajmniej większość do prawomocności uchwał Zgromadzenia niezbędna. Pierwszą ich czynnością być musi sprawdzenie wyborów, co w najlepszym razie kilka dni czasu zająć musi; wątpliwą jest przeto rzeczą, aby przed upływem zawieszenia broni Konstytuanta zdołała załatwić wszystkie kwestje, będące na porządku dziennym. Dla tego też zapewne nastąpi przedłużenie rozejmu do końca miesiąca. Jakkolwiek spodziewają się, że większość deputowanych należyć będzie do stronnictwa zachowawczego, jednakże przypuszczano, że Zgromadzenie nie zupełnie pokojowo może być usposobionem. Na przyszły tydzień będziemy już wiedzieli w jaki sposób Konstytuanta wywiązać się zechce ze swego zadania. Jest ono arcytrudne i bezwzględnie żadne ze Zgromadzeń tego rodzaju nie znajdowało się nigdy w obec cięższych okoliczności. — O warunkach pokoju nic jeszcze więcej pewnego nie wiemy nad doniesienia korespondenta *Timesa* londyńskiego; mowa jest wciąż o ustąpieniu Alzacji i Lotaryngji i o miliardach indemnizacji wojennej. Wkrótce poznamy te warunki w osnowie urzędowej, którą zakomunikują Konstytuancie reprezentanci rządu paryżkiego, pp. Arago i Simon. — Pod względem uzbrojeń Francja podobno wiele straciła przez usunięcie się p. Gambetty, którego miejsce zajął jen. Leflô; nie umiano zapewne skorzystać należycie z zawieszenia broni. Wszystkie siły francuskie wynosić mają teraz około 500.000 ludzi, niemieckie zaś 750.000. — Napoleon III przerwał nakoniec milczenie jakie zachowywał od czasu katastrofy sudańskiej. W proklamacji swjej do narodu francuskiego, wydanej zapewne za zgodą hr. Bismarka, b. cesarz nadmienia, iż nie chce rościć pretensji do praw, jakie mu naród nadał, ale żąda aby uzurpatorowie władzy zdali sprawę z przelanej krwi i zmarno-

wanych zasobów kraju; swego postępowania atoli cesarz nie tłumaczy. — Utrzymują, że nowy gabinet austriacki w którym znajduje się dwóch Czechów, pp. Zirecek i Habietinek, będzie miał za zadanie załatwić kwestję czeską. Prasa czeska nie wypowiedziała jeszcze swego zdania o tym gabinecie, który przez opinię publiczną reszty monarchji nie jest dobrze widziany.

W perjodzie zawieszenia broni między stronami wojującymi, operacje giełdowe podlegają mniej lub więcej prawdopodobnym pogłoskom o zamiarach państw neutralnych, w razie gdyby wymagane przez Niemcy warunki pokojowe nie były przez francuską konstytuante przyjęte. Usunięcie się p. Gambetty z ministerjum, sytuację chwilowo zmieniło, ale rozpoczęte wybory do konstytuanty, nakazały finansistom powstrzymanie się od nowych operacji, aż do ukończenia posiedzeń.

W Londynie nastąpił zwrot niezbyt korzystny dla targu pieniężnego. Wiadomo, że w tamtejszych bankach znajdują się ogromne sumy gotówki i różnych papierów publicznych wywiezionych z Francji. Otóż nie podlega żadnej wątpliwości, że z chwilą zawartego pokoju, Francuzi rozpoczną cofanie gotówki i prawdopodobnie większa część deponowanych papierów sprzedaną zostanie. Z tego więc powodu dyskontowanie weksli zaczęło być przeczniejszem; stopa bankowa $2\frac{1}{2}\%$ służyła już tylko dla krótkoterminowych bankierskich weksli, za handlowe i długoterminowe płacono wyżej, mówiono nawet, że i bank stopę podniesie. Z przybyciem transportu złota na £. 711.190 i srebra na £. 484.124, sytuacja się polepszyła. Stan ten na kursa papierów nie wpływał, w pierwszych bowiem dniach minionego tygodnia, po usunięciu się p. Gambetty, konsole podniosły się do 92, a w następnych dniach bardzo mało ucierpiały, gdyż stanęły na $91\frac{15}{16}$. Końcowe kursa innych papierów także są wyższe od zeszłotygodniowych, albowiem notowano rentę włoską $54\frac{3}{8}$, amerykańską $90\frac{3}{4}$, lombardy $14\frac{15}{16}$, tylko turecka pożyczka na wiadomość o wysłaniu wojska w stronę Rumunji, spadła na $40\frac{13}{16}$. Pożyczka francuska była w obrotach dominującą i zyskała $1\frac{1}{2}\%$.

Z Paryża dochodzą nas kursa giełdowe przez Londyn. Pokazuje się z nich, że sytuacja miasta nie musi być zbyt świetną,

kiedy z ustaniem bombardowania, kursa papierów spadają. W poprzednim sprawozdaniu wskazaliśmy kurs renty 52,25, w dniu 2 b. m. notowano już ją na 51, a w dniu 7 b. m. 50,85, pożyczka sierpniowa 51,70, koleje państwowe 763,75, lombardy 230. Jakkolwiek korespondencja otwarta z Paryżem już się rozpoczęła i do nas już listy dochodzą, jednakże stosunki handlowe dopiero po zawarciu pokoju nastąpią.

W Berlinie pierwszy dzień tygodnia był dalszym ciągiem dobrej sobotniej sytuacji. Następne dni wprawdzie na tendencji nie straciły i chęć kupna dopiero w końcu tygodnia się zmniejszyła, ale mniemano tam, i słusznie, że z usunięciem jednej z dwóch funkcjonujących władz we Francji, szanse pokojowe zwiększyły się. W stosunku więc do dawniejszej beczynności, dosyć ożywione były obroty w austriackich akcjach kredytowych, w akcjach czeskiej drogi żel. zachodniej, we włoskiej i amerykańskiej pożyczce. Z ruskich papierów pierwszeństwo przed innymi miały świeżo emitowane listy zastawne po 85, następnie premjowe pożyczki, a szczególnie II emisji, 5-ta Stieglitzowska pożyczka i obligacje mikołajewskie. Waluta nasza drobnymi ułamkami podniosła się o dalsze $\frac{1}{2}$ talara, co prawie $\frac{3}{4}\%$ stanowi, gdyż bilety bankowe z $79\frac{1}{4}$ doszły do $79\frac{3}{4}$, weksle na Warszawę z $78\frac{7}{8}$ do $79\frac{1}{2}$, krótkie na Petersburg z $87\frac{1}{2}$ do $88\frac{1}{4}$, długie z $86\frac{1}{4}$ do 87. W miarę podnoszenia się waluty wznosiły się i kursa papierów: listy zastawne 4% z $69\frac{5}{8}$ do $70\frac{1}{2}$, nowe 5% z $68\frac{3}{4}$ do $69\frac{5}{8}$, likwidacyjne z $57\frac{7}{8}$ do $58\frac{1}{4}$, oblig. skarbowe z 69 do $69\frac{1}{4}$, premjowe pożyczki z $116\frac{3}{8}$ i $117\frac{1}{2}$ do $117\frac{3}{8}$ i $118\frac{7}{8}$, listy zastawne ruskie dawniejszej emisji skutkiem emulacji nowych, zeszły z $85\frac{5}{8}$ na $84\frac{7}{8}$. Codzienne też obroty mają tam obligacje drogi żel. warsz.-wiedeńskiej 5% wystawione w talarach, za które płacono $83\frac{3}{4}\%$. Poszukiwano też dla prywatnych kapitalistów listy zastawne miasta Warszawy po $65\frac{1}{2}$, gdyż rozpoczęto już starania, ażeby papier ten dotychczas dorywczo na cedułach notowany, otrzymał stałą rubrykę dla notowań urzędowych. Do terminowych operacji należały też i nasze bilety bankowe, za które płacono z dostawą w marcu i kwiet. ostatecznie po $79\frac{5}{8}$, a na maj po $79\frac{1}{2}$. Prywatne dyskonto było $4\frac{1}{2}\%$, a krótkie weksle na Londyn obliczano z dyskontem w stosunku $2\frac{3}{4}\%$.

W Wiedniu widoki pokojowe już od dawna wyzyskano, większość też uznała obecną chwilę za najwłaściwszą do zrealizowania zysków z stosunkowo wysokich kursów; podbijacze początkowo wstrzymywali się, ale następnie i oni przyłączyli się do sprzedających, gdyż mówiono, że baron Rothschild sprzedał cichaczem kilka tysięcy sztuk swych ulubionych akcji kredytowych w celu zaopatrzenia się na wypadek pokoju w gotówkę. W końcu tygodnia nastąpiła i w kupnie wstrzemięźliwość, gdyż opowiadano sobie, że nowy minister handlu p. Schäffle miał oświadczyć, iż

użyje wszelkich możliwych środków, celem położenia tamy giełdowemu azjoterstwu. Jakkolwiek wiadomem jest, że posługujące ministrowi środki, nie są w stanie roznamiętnionej gry powstrzymać, niemniej zapowiedź ta oddziałała na usposobienie. Krańcowe kursa papierów, z pominięciem codziennych fluktuacji, bardzo mało się różnią od zaprzeszłotygodniowych; jedne tylko lombardy, pomimo że w skutek zwiększonych w ciągu tygodnia dochodów o 104.000 guld. z 183,80 doszły do 185,40, — spadły w końcu na 180, gdyż dobrze poinformowane osoby utrzymują, że zeszłoroczny zysk tej drogi ma być o wiele mniejszym aniżeli się ogólnie spodziewano.

Petersburska giełda aż do czwartku włącznie, była tak dla papierów jak i dla weksli, w bardzo dobrém usposobieniu. Odessa i Ryga codziennie zasilają ją poleceniami do trasowania, oprócz tego z końcowo-miesięcznej likwidacji pozostała także wielka ilość weksli na sprzedaż; kursa więc codziennie się wznosiły i otrzymywano już na Londyn po $31\frac{5}{8}$ pensów. Piątkowa giełda mniej była obfitą w gotowe weksle, a poleceń z miast portowych wcale nie było; z tego więc powodu rzeczony weksle zeszły na $31\frac{1}{2}$. W skutek coraz trudniejszej do otrzymania gotówki, wszystkie papiery spadły: premjowe pożyczki na 143 i 145, akcje wielkiego towarzystwa na 137, za terespolskie płacono 112, za warszawsko-wiedeńskie żądano 70. Listy zastawne zeszły na 104. Akcje bankowe trzymają się na dawniejszej wysokiej stopie, za akcje warszawskiego banku płacono 46 rubli azio. Dyskonto od weksli 7 do 8% , od zastawów 9% . Półimperjały rs. 6,28.

Giełda warszawska i w minionym tygodniu wyprzedzała z obniżaniem obcej waluty tak giełdę berlińską jak i petersburską, gdy bowiem na pierwszej różnica w walucie dochodzi zaledwie $\frac{3}{4}\%$ i gdy na drugiej płacono za Londyn najtaniej $31\frac{5}{8}$ równe rs. 7,59—u nas weksle na Berlin zeszły z płaconia $126\frac{1}{2}$ na $125\frac{1}{6}\%$, na Londyn z 7,71 na 7,60, na Wiedeń z żądania $103\frac{1}{2}$ na $102\frac{1}{2}\%$. Obroty tak w tych walutach, jak i w wekslach na Petersburg i Moskwę, były dosyć ożywione i w cyfrze swój o wiele wyższe od tygodnia poprzedniego. Podobnież ożywione transakcje miały miejsce w papierach publicznych, kursa ich jednakże, chociaż się podniosły, ale tak drobną przedstawiają różnicę, że nie widzimy potrzeby szczegółowego ich wymienienia. Z akcji dróg żelaznych nabyto tylko nie wielką partję warszawsko-wiedeńskich po 70. Akcje banku handlowego zupełnie znikły, co tém lepiej dla nich, gdyż rozchodzi się pogłoska, że jeden z naszych bankierów otrzymał koncesję na otwarcie tu nowego banku z nazwą „międzynarodowego“, którego akcje zapewne niedługo się pojawią. Akcij towarz. ubezpieczeń nabywano po 148.

FOLWARKI DOŚWIADCZALNO-ROLNICZE (1).

Nie wszystko co błyszczący jest złotem.

W 50-m N-rze *Merkurego* z dnia $\frac{3}{15}$ grudnia 1870 r. jest wiadomość o folwarkach doświadczalno-rolniczych (po niemiecku

(1) Kwestja poruszona w niniejszym artykule jest wielkiej wagi dla krajowego rolnictwa. Spodziewamy się, że szanowny autor zechce pogląd swój na folwarki doświadczalno-rolnicze obszerniej rozwinąć, a może i inne poważne głosy odezwą się w tej materji, dla bliższego jej zbadania i rozjaśnienia.

landwirthschaftliche Versuchstationen). Wiadomość ta kończy się na str. 3 następującą radą: „Byłoby ze wszech miar pożądaną, aby w kraju tak rolniczym jak nasz, pomyślano również o założeniu stacji doświadczalnych.“ Do tej rady, przyznaje, wolnej od zarzutu, dodałbym: ale pożyteczniejszych dla rolnictwa naszego niżeli są dla krajów swoich stacje doświadczalno-rolnicze, które dotychczas istnieją.

W umiejętnościach ścisłych, a jeszcze mniej w rzeczach materialnego pożytku, można zadawałniam się formą bez treści. Taką jednakże są dotychczasowe folwarki doświadczalno-rolnicze.

Pierwszy folwark doświadczalno-rolniczy powstał w Niemczech przed 19 laty. Obecnie jest to nawet rok 20ty istnienia tego rodzaju folwarku w Moeckern. Wkrótkim czasie wzrosła ich liczba w kra-

jach niemieckich do 25. W przecięciu kosztuje z nich każdy rocznie 9 do 12 tysięcy talarów. W ciągu 15 lat kosztuje każdy z nich 135 do 180 tysięcy talarów. Niemieckie folwarki doświadczalne kosztują dotąd około *półczwarta miliona talarów*. Zaprawdę wielki to nakład czasu, pieniędzy i pracy ludzi naukowych, który przy upowszechnieniu dobrych metod badania mógł się do postępu rolnictwa silnie przyczynić. Powtarzam, czas 15-letni i 3½ miliona talarów, wydanych wśród narodu wysokiej kultury i cywilizacji, w krajach obfitych w różnego stopnia szkoły rolnicze i przy rozwiniętej literaturze rolniczej, są do znacznego postępu rolnictwa zupełnie dostateczne. Oceniamy te usiłowania po owocach, które wydały. Niestety postęp rolnictwa niemieckiego w ostatnich 15 latach nie jest większy od jego postępu w Anglii i Francji i nie ma ani jednego faktu większej doniosłości wykrytego w rzeczonych folwarkach doświadczalnych. Faktem nowym wielkiej doniosłości są nawozy profesora Jerzego Vill'a z pod Paryża. Zasługa leży raczej w zdolności, w trafnym założeniu i w całym charakterze Vill'a, niżeli w urządzeniu folwarku, którym rozporządzał.

Zadaniem folwarków doświadczalnych jest poszukiwanie sposobów tańszej produkcji płodów roślinnych i zwierzęcych przez otrzymywanie większej ich ilości na tej samej przestrzeni, albo lepszych ich gatunków. Pod tym względem zawdzięcza rolnictwo terazniejsze bardzo mało folwarkom doświadczalnym. Udoskonalenie zwierząt średniej rasy w użyteczniejszą i celną może być dokonane w lat 15, jak uczy historia niektórych ras angielskich bydła, owiec, świń, królików, psów i kur. Wszystkie wzory, egzemplarze ulepszające i sposoby ulepszania zwierząt czerpie jednak rolnictwo francuzkie, niemieckie, amerykańskie i każde inne nie z folwarków doświadczalnych, ale od rolników angielskich. Celujące lub nowe odmiany roślin, pobieramy wszyscy od osób najróżniejszej narodowości, które oddawszy się z zamiłowaniem i na swój rachunek, bez względu czy będzie z tego zysk lub strata, zamierzonemu udoskoleniu jednego lub więcej gatunków roślin, doszły w swém usiłowaniu do pewnego udoskonalenia.

Jakże wytłómaczyć, że ludzie prywatni, częstokroć niezamożni, czasem ubodzy, walczący z pierwszymi potrzebami życia, dochodzą w rzeczach pożytku do większej liczby i do znakomitszych ulepszeń, niżeli instytucje umyślnie do tych poszukiwań urządzone i zabezpieczone od wszelkiego niedostatku? Na to odpowiem. Pierwsi poszukują i pracują podług własnego upodobania i natchnienia, pracują z zamiłowania, dochodzącego czasem do namiętności, mają swój ideał i są wolni w dążeniu do niego. Instytucje publiczne mają swe przepisy i formy, w obec których ideał i namiętne dążenie do niego istnieć nie może. Cały szereg najlepszych form i przepisów, nie zastąpi jednego natchnienia. Każdy autor jest w swoim rodzaju twórcy, któremu ściśle wszystkich dróg jego postępowania nawet doświadczeni przepisać nie mogą, bez zmniejszenia owoców jego poszukiwania. Instytucje nie mogą nigdy dojść do tych rezultatów do jakich dochodzi swoboda działania w przedmiocie sobie upodobanym.

Folwarki doświadczalne jako instytucje krajowe, były w założeniu swoim rzeczą rozsądną. W praktyce pokazały się fantazją. Naród tak bogaty jak Niemcy, może mieć swoje fantazje, bo nie straci nic na nich. Łatwoierni wielbiciel jego wielkości, płacąc mu chojnie za wzory od niego czerpane, choćby nieużyteczne dla drugich, nagrodzą mu nawet straty pochodzące z upodobania w fantazjach i z ufności przesadnej w wielkość swoją. Naród ubogi musi się inaczej rachować.

Czy wiemy, co mają przynieść nam folwarki rolnicze? Jeżeli rzeczywiście wiemy, jeżeliśmy już sformułowali żądania nasze, zastanówmy się, czy folwarki doświadczalne tym żądaniom naj-

piej, najtaniej i najwcześniej zadosyćuczynić mogą? Pozwalam sobie zaprzeczyć temu twierdzeniu, nie chcę jednakże przesądzać rzeczy. Ona jest bardzo ważną. Dla tego proszę o pozwolenie mi wystąpienia w niej jeszcze raz, a może i drugi, jeżeli prócz interesujących się nią dotąd, znajdzie się więcej jej zwolenników.

Wiedząc dokładnie o co chodzi, mogą się znaleźć środki i ludzie, którzy odpowiedzą poszukiwanemu celowi. Tysiące talarów nie potrzeba odrazu. Zdolnemu i interesowanemu moralnie i materialnie, starczą takie środki, jakiego nigdy starczyć nie mogły tym, którzy nie wiedząc czego szukać mają, podstawiają siebie samych za cel zamierzony przez wielu. Zastanówmy się dobrze, czém mogą być pożytecznymi folwarki wzorowe i jakich kwestij na raz dochodzą, boć przecież wszystkich na raz nie doświadczają, choć odrazu dla wszystkich urządzone bywają.

J. B. Rogojski.

Koleje austriacko-węgierskie z końcem r. 1870.

W żadnym z ubiegłych lat nie rozwinięto w Austrii takiej energii w budowaniu kolei żelaznych jak w roku zeszłym. W roku bowiem 1870 oddano na użytek publiczny 261·5 mil nowych kolei żelaznych, tak, iż cała monarchja austriacka posiada obecnie przeszło 1.400 mil dróg żelaznych.

Aż do roku 1870 długość corocznie przybywających kolei wynosiła od 3 do 63 mil bieżących. W roku 1868 oddano na użytek publiczny 101 mil nowych kolei; w 1869 r. 150 mil, a w ubiegłym prawie dwa razy tyle, bo, jak powiedziano wyżej, 261·5 mili.

Jeżeli Austrija nie chce pozostać w tyle po za innymi narodami, przodkującymi światu w postępie i rozwoju materialnym, to powinna śpieszyć się niezmiernie z budowaniem nowych dróg żelaznych, gdyż jeszcze w r. 1869 zajmowała ona co do bezwzględnej długości kolei, przerywających jej dzierżawy, zaledwie piąte miejsce w rządzie państw europejskich, a zaś w stosunku długości tychże dróg do powierzchni krajów składających monarchję zaledwie miejsce dziewiąte.

W wymienionym roku Anglję przerywało 3.132 mil dróg żelaznych, Niemcy 2.326, Francję 2.289. Rosja posiadała ich 1.241. Austrija zaś 1.148 mil.

Stosunek długości kolei do powierzchni krajów w r. 1869 był następujący: Belgja posiadała na 100 mil kwadratowych 68·8; Anglja 54·6; Holandja 30·9; Szwajcarja 25·7; Niemcy 23·9; Francja 23·8; Włochy 17·2; Hiszpanja 10·4; nakoniec Austrija 10·2 mil bieżących.

Wybudowanie kolei istniejących w r. 1860 kosztowało Anglję 4.910 milionów zł. w. a.; Francję 3.120; Niemcy 1.895; Austriję zaś 944 milj. zł. w. a. Dołączywszy do tego sumy wydane w roku zeszłym na zbudowanie nowo otwartych kolei, kosztowały one dotąd Austriję 1.200 milionów zł. w. a....

Za to monarchja ta w ubiegłym roku prześcignęła wszystkie inne państwa pod względem długości nowo wygotowanych linii; w latach bowiem 1867, 1868 i 1869 koleje belgijskie zwiększyły się o 6%, angielskie o 7%; francuzkie o 8%; skandynawskie o 9%; portugalskie i szwajcarskie o 10%; niemieckie o 18%; holenderskie o 20%; hiszpańskie o 22%; włoskie o 31%; austriackie zaś o 32% długości. Jedna tylko Rosja budująca z gorączkowym pośpiechem swe drogi żelazne, pomnożyła je o 70% w ciągu trzech lat wymienionych.

Rok 1871 ma jeszcze przewyższyć zeszłoroczną skrzętność w budowaniu nowych linii. Zamierzono bowiem zwiększyć linje: kolei Elzbiety o mil 13; Franciszka Józefa o mil 39; koszycko-bo-

